

Akụkọ Nzuzo nke Amaokwu Iri Anọ—Nọmba Iri Abụọ na Itoolu

Ezekiel Nọmba Iri

Jeff Pippenger

2026-08-31

E nwere ọtụtụ ahịrị amụma na eziokwu dị ịtụnanya ma dịkwa mkpa n'akwụkwọ Ezekiel. N'ime ihe atụ nile nke Akwụkwọ Nsọ banyere ndị amụma nọ n'ime ụlọ nsọ, Ezekiel bụ onye, kariya ndị ọzọ niile, na-akọwapụta ụkwụ ígwè ndị ahụ dị n'ime ụkwụ ígwè. Ụkwụ ígwè ndị ahụ, dị ka Nwanneanyi White si kwuo, na-anọchite anya mgbagwoju anya nke imekorita ọrụ mmadụ, nke na-egosi usoro ihe omume dị n'oge mmiri ozuzo ikpeazụ. Ihe omume ndị ahụ ka onye amụma nọchiri anya mgbe ọ ghọrọ akụkụ nke amụma ahụ n'ime ilu e mere n'omume, dika mgbe Ezekiel dinara n'akụkụ ekpe ya, ma mesia n'akụkụ aka nri ya, n'ihe atụ nke isi nke anọ gbasara nnọchibido Jerusalem. E nwekwara ụbọchị iri na atọ pụrụ iche nke na-akọwapụta akụkọ ihe mere eme Ezekiel, ma n'ime ime otú ahụ na-enye akara-uzọ nke oge mmiri ozuzo ikpeazụ, mgbe a na-akara otu narị na puku iri anọ na anọ akara. E nwere eziokwu ndị a na-ebuga ọ bughị naanị site n'ụbọchị, kama sitekwa n'ọnụ ọgụgụ dika iri na asaa, iri na itoolu, iri abụọ na ise, iri asaa, iri anọ, narị atọ na iri itoolu, na n'ezie, iri atọ. Ọnụ ọgụgụ ọzọ nke, ikekwe, bụ nke kachasi mkpa n'akwụkwọ Ezekiel bụ ọnụọgụ otu narị na iri ise. Ma otu ọ di, ọnụọgụ otu narị na iri ise adighi ahụ n'akwụkwọ Ezekiel. N'agbanyeghi nke ahụ, ahiri n'elu ahiri—ọ di ebe ahụ.

Ọnụọgụgụ otu narị na iri ise ka etinyere n'amụma n'ime akara nke nnọchibido ahụ, ma nnọchibido ahụ bụ akara amụma pụrụ iche; ma ọ bụ, ọ bụrụ na ị chọrọ, nnọchibido ahụ bụ otu wiil. Akara amụma nke akụkọ ihe mere eme ga-enwe mgbe niile alpha na omega, ma n'idi otu a, àgwà nke alpha na omega aghaghị igosiputa n'mmalite na n'ogwugwu akara ahụ, ma ọ bughị ya, ọ bughị akara. Ihe omume alpha nke nnọchibido ahụ bụ ọnwụ nwunye Ezekiel, ma njedebe nke nnọchibido ahụ bụ ọnwụ nwunye Kraịst, dika e sere ya onyinyo n'ime mbibi Jerusalem.

Mụ onwe m, Jọn, hụkwara obodo nsọ ahụ, bụ Jerusalem ọhụrụ, ka ọ na-esi n'aka Chineke si n'eluigwe arịdata, a kwadebere ya dika nwunye a chọrọ mma nye di ya. M wee nụ nnukwu olu sitere n'eluigwe na-asị, Lee, ụlọikwu Chineke di n'etiti mmadụ, ọ ga-ebikwa n'etiti ha, ha ga-abukwa ndi nke ya, Chineke n'onwe ya ga-anonyere ha, burukwa Chineke ha. Chineke ga-chichapukwa anya mmiri niile n'anya ha; ọnwụ agaghị adikwa ọzọ, mwute agaghị adikwa, ma ọ bụ ikwa ákwá, ma ọ bụ ihe mgbu agaghị adikwa ọzọ: n'ihì na ihe mbụ ndi ahụ agabigawo. Onye ahụ nke nọ ọdụ n'ocheeze wee si, Lee, ana m eme ka ihe niile bụrụ ọhụrụ. O wee si m, Dee: n'ihì na okwu ndi a bụ eziokwu na ndi kwesiri ntukwasị obi. O wee si m, O mezuwo. Abụ m Alfa na Omega, mmalite na ogwugwu. Onye akpiri na-akpo nkụ ka m ga-enye n'efu mmiri sitere n'isi iyi nke mmiri nke ndụ. Onye na-emeri emerì ga-eketa ihe niile; m ga-abukwa Chineke ya, ọ ga-abukwa nwa m. Ma ndi ụjọ, na ndi na-ekweghi ekwe, na ndi arụ, na ndi na-egbu mmadụ, na ndi na-akwa iko, na ndi dibia afa, na ndi na-ekpere arusi, na ndi ugha niile, okè ha ga-adị n'ime ọdọ ahụ nke oku na solfo na-ere: nke a bụ ọnwụ nke abụọ. Otu

n’ime ndị mmụọ ozi asaa ahụ ndị nwere efere asaa juputara n’ime ọrịa otiti asaa ikpeazụ wee bjakwute m, gwa m okwu, si, Bịa ebe a, ka m gosi gi nwunye ahụ, bụ́ nwunye Nwa Aturụ ahụ. Mkpughe 21:2–9.

Nwunye Ezikiel nwurụ n’mbido nnọchibido ahụ, a kowakwara ya ebe ahụ dị ka “ihe ọchịchọ” nke “anya” Ezikiel; ma n’mbibi Jerusalem e gosiputara n’otu isiakwukwọ ahụ, a kowara Jerusalem dị ka “ihe ọchịchọ” nke “anya” Izrel.

Ọzọkwa, n’afọ nke itoolu, n’onwa nke iri, n’ubochi nke iri nke onwa, okwu nke Onyenwe anyị bjakwutere m, si, ... Ọzọkwa, okwu nke Onyenwe anyị bjakwutere m, si, Nwa nke mmadụ, lee, ana m anapụ gi ihe anya gi na-achọsi ike site n’ihe otiti; ma i gaghi eru uju ma o bu bee akwa, anya mmiri gi agaghikwa asoputa. Jide onwe gi ka i ghara iti mkpu; emela iru uju maka ndi nwuru anwu; kee ihe mkpuchi isi gi n’isi gi, yikwasikwa akpukpo ukwu gi n’ukwu gi, ekpuchila egbugbere onu gi, erikwala achicha ndi mmadu. Ya mere, agwara m ndi mmadu okwu ahụ n’ututu; ma n’anyasi nwunye m nwuru; emekwara m n’ututu dika e nyere m iwu. Ndi mmadu wee si m, I gaghi agwa anyi ihe ihe ndi a putara nye anyi, ebe i na-eme otu a?

Mgbe ahụ, azara m ha, si, Okwu nke Onyenwe anyị bjakwutere m, na-asi, Gwa ụlọ Izrel, Otu a ka Onye-nwe Chineke kwuru: Lee, M ga-emetọ ebe nsọ m, ima mma nke ike unu, ọchịchọ nke anya unu, na nke mkpuru obi unu na-enwe omiiko n’ebe o nọ; umu unu ndi ikom na umu unu ndi inyom unu hapuru ga-ada site n mma agha. Unu ga-emekwa dika m mere: unu agaghi ekpuchi egbugbere onu unu, unu agaghi eri achicha ndi mmadu. Ihe mkpuchi isi unu ga-adi n’isi unu, akpukpo ukwu unu ga-adikwa n’ukwu unu: unu agaghi eru uju ma o bu kwaa akwa; kama, unu ga-ala n’iyi n’ime ajo omume unu, ma kwaa ariri n’ebe ibe unu no.

Ya mere, Izikiel ga-aburiri unu ihe iriba-ama: di ka ihe niile o meworo, otu a ka unu ga-eme: ma mgbe nke a biara, unu ga-amata na abu m Onyenwe anyi Chineke. Ọzọkwa, gi, nwa nke mmadu, o gaghi abu n’ubochi ahụ mgbe m wepuru n’aka ha ike ha, onu nke ebube ha, ọchịchọ nke anya ha, na ihe ahụ nke ha na-etinye obi ha n’ime ya, umu ha ndi ikom na umu ha ndi inyom, na onye ahụ nke gbanariri n’ubochi ahụ ga-abjakwute gi, ime ka i jiri nti gi nu ya? N’ubochi ahụ ka a ga-emeghe onu gi nye onye ahụ nke gbanariri, i ga-ekwukwa, ma i gaghi adikwa ogbi ozo: i ga-abukwa ha ihe iriba-ama; ha ga-amatakwa na abu m Jehova. Izikiel 24:1, 15–27.

Alfa nke nnọchibido ahụ bu onwu nke ihe Ezikiel na-achosi ike, ma omega ya bu onwu nke ihe Izrel na-achosi ike.

Inu, Ma O Bughị Inu

E nwere ugboro ise e si n’uzo ufodu gosi ndi okenye ma o bu ndi mmadu dika ndi na-ege Ezikiel nti. N’Ezikel 8:1, ndi okenye Juda noduru n’ihu ya. N’Ezikel 14:1 ndi okenye biara wee nodu n’ihu ya. N’Ezikel 20:1 ndi okenye Izrel biara iju ase n’aka Onyenwe anyi. N’Ezikel 37:18, Chineke gwara Ezikiel, si: “Mgbe umu nke ndi gi ga-agwa gi okwu, si, I gaghi egosi anyi ihe ndi a putara?” N’isi nke iri abuo na ano ndi mmadu juru kpomkwem, si: “I gaghi agwa anyi ihe ihe ndi a bu nye anyi, nke mere i ji eme otu a?” N’otu n’otu n’ime ugboro ise ndi a, ndi okenye ma o bu ndi mmadu no n’onodu Laodisia.

Ọ si, Gaa, gwa ndị a, Sịnụ, Nnụ n'ezie, ma unu aghotakwala; hụhụ n'ezie, ma unu aghotala. Mee ka obi ndị a ba abụba, mee ka ntị ha dị arọ, mechiekwa anya ha; ka ha ghara iji anya ha hụ, ma jiri ntị ha nụ, ma jiri obi ha ghọta, ma chegharia, ka a gwookwa ha. Aịsaja 6:9, 10.

Ihe nnọchianya ise nke ndị mmadụ na-anụ ma ha anaghị anụ, na ihe nnọchianya ise nke ndị mmadụ na-ahụ ma ha anaghị ahụ, kwekọrọ na nzọkwụ ise nke ndị juru ihu na inu n'ihe-ama Isaiah.

Ma okwu nke Onyenwe anyị ghoro n'ihu n'elu iwu, iwu n'elu iwu; ahiri n'elu ahiri, ahiri n'elu ahiri; ntakiri n'ebe a, ntakiri n'ebe ahụ; ka ha wee jee, daa azụ, buru ndị a gbajiri agbaji, burukwa ndị e jidere n'onyà, ma kpọrọ ha n'agha. Aizaya 28:13.

Otutu n'ime ha ga-asu ngongo, daa, mebie, jide n'onyà, e wee dọba ha n'agha. Aịsaja 8:15.

Ihe-iriba-ama

N'isi nke iri abuo na anọ nke Ezekiel, oge ahụ nke malitere na nnọchibido na onwu nwunye Ezekiel—ihe ochicho anya ya—na-agwu na onwu Jerusalem—ihe ochicho anya Izrel. Nnọchibido ahụ nke otu afọ na okara nwere akara njirimara nke Alfa na Omega, oge ahụ kwa na-amalite ma na-agwu na ihe iriba ama. Dị ka ọ dị na Ezekiel isi nke iri abuo na anọ, Jizos na-akọwa ihe iriba ama nke nnọchibido ahụ na Matiu isi nke iri abuo na anọ.

“A gwara okwu Kraịst n'onu n'inti nnukwu igwe mmadu; ma mgbe Ọ nọ naanị Ya, Pita, Jọn, Jemis, na Andru biakwutere Ya ka Ọ nọ ọdu n'Ugwu Oliv. Ha siri, 'Gwa anyị, ọlee mgbe ihe ndị a ga-adị? gịnịkwa ga-abụ ihe iriba ama nke obibia Gi, na nke ogwugwu uwa?' Jisọs azaghị ndị na-esọ ụzọ Ya site n'itule iche iche mbibi nke Jerusalem na nnukwu ubochi nke obibia Ya. Ọ jikọtara nkọwa nke ihe omume abuo ndị a onu. Ọ buru na Ọ mepere ndị na-esọ ụzọ Ya ihe ndị ga-eme n'odinihu dika Ọ si hụ ha, ha agaraghị enwe ike idi anya ahụ. N'ebere Ya n'ebe ha nọ, Ọ gwakọtara nkọwa nke odachi ukwu abuo ahụ, hapu ndị na-esọ ụzọ Ya ka ha nyochaa ihe ọ putara n'onwe ha. Mgbe Ọ zoro aka na mbibi nke Jerusalem, okwu amuma Ya rutere karia ihe omume ahụ ruo n'okụ ikpezụ ahụ n'ubochi ahụ mgbe Onyenwe anyị ga-ebili n'ebe Ọ nọ ita uwa ahụhụ n'ihị ajọ omume ha, mgbe uwa ga-ekpughe obara ya, ma ọ gakwaghị ekpuchi ndị e gburu n'ime ya. E nyere okwu a dum, ọ bughị naanị n'ihị ndị na-esọ ụzọ ahụ, kama n'ihị ndị ga-adị ndu n'ime ihe nkiri ikpezụ nke akukọ ihe mere eme nke uwa a.”

Mgbe Ọ tughariri gakwuru ndị na-esọ ụzọ Ya, Kraịst siri, “Lezienụ anya ka onye obula ghara iduhie unu. N'ihị na otutu ga-abia n'aha M, na-asị, Abụ m Kraịst; ha ga-eduhiekwa otutu mmadu.” Otutu ndị mesaja ụgha ga-aputa, na-ekwu na ha na-arụ ọrụ ebube, ma na-ekwuputakwa na oge mgbaputa nke mba ndị Juu eruola. Ndị a ga-eduhie otutu mmadu. E mezuru okwu Kraịst. N'etiti onwu Ya na mgbachị nke Jerusalem otutu ndị mesaja ụgha putara. Ma e nyerekwa idọ aka ná ntị a ndị bi n'oge a nke uwa. Otu aghughọ ahụ e mere tupu mbibi Jerusalem ka emewo ya n'ime ogbo niile, a ga-emekwa ya ọzọ.

“Unu ga-anụ kwa akukọ agha na asiri agha: hụhụ na obi adighi unu mgbagwoju anya: n'ihị na ihe ndị a niile ga-emezu, ma ogwugwu erubeghi.” Tupu mbibi Jerusalem, ndị mmadu luru ọgụ maka idị elu n'uche ochichi. E gburu ndị eze ukwu. E gbukwara ndị e chere na ha na-eguzo nso n'ocheeze. E nwere agha na asiri agha. 'Ihe ndị a niile ga-emezu,' ka Kraịst kwuru, 'ma

ogwugwu [nke mba ndi Juu dika mba] erubeghi. N'ih na mba ga-ebili imegide mba, alaeze imegidekwa alaeze: a ga-enwekwa unwu, na ajo oria, na ala oma jijiji, n'ebe di iche iche. Ihe ndi a niile bu mmalite nke ihe mgbu.' Kraist kwuru, Di ka ndi rabai si ahụ ihe iriba ama ndi a, ha ga-akposha ha dika ikpe Chineke na-ekpe mba ndi ozo n'ih ijide ndi Ya a hoputara n'agbu ohu. Ha ga-ekwuputa na ihe iriba ama ndi a bu akara nke obibia Mesaia. Ekwela ka e duhie unu; ha bu mmalite nke ikpe Ya. Ndi mmadu eleela onwe ha anya. Ha echegharighi ma toghatakwa ka M wee gwoo ha. Ihe iriba ama ndi ahụ ha na-anochi anya di ka akara nke ntọhapu ha n'agbu ohu bu ihe iriba ama nke mbibi ha." The Desire of Ages, 628.

Mgbachi Jerusalem n'afọ 66, nwere ihe iriba ama nke Rom na-etinye okoloto ha n'ogige ebe nsọ ahụ di. Nkwa Jisos banyere ihe omume ndi di n'oge afọ 66 ruo 70, jikotara mbibi nke afọ 70 na Obibia Ya nke Abuo; ma e newekwara ihe iriba ama metutara Obibia Ya nke Abuo.

"N'oge adighi anya, anya anyi dotara gaa n'Owuwa Anyanwu, n'ih na obere igwe ojii ojii aputawo, nke ha ya di ihe di ka okara nha aka mmadu, nke anyi niile maara na o bu Ihe Iriba Ama nke Nwa nke Mmadu." The Day Star, 1846.

Mmalite na njedebe nke akuko ihe mere eme nke AD 66 ruo 70 nwere ihe-iriba-ama jikotara na mmalite nke nnochibido na mbibi nke obodo ahụ, nke kwekoro na ihe-iriba-ama alfa na omega nke onwu nke ihe anya na-achosi ike n'afọ 587 BC na 586 BC.

Akuko ihe mere eme nke nnochibido nke otu afọ na okara bu "ihe iriba ama" maka ubochi ikpeazu. Umụ agboghọ amaghi ihe, ndi e sere onyinyo ha n'akuko ihe mere eme nke Ezikiel, na-achota ihe kwekoro na ha n'akuko ihe mere eme nke umu agboghọ amamihe ndi huru ihe iriba ama nke nnochibido ahụ n'afọ 66 wee gbaga n'ebe nchekwa. Nnochibido nke otu afọ na okara bu ihe iriba ama nke na-eme ka klaasi abuo nke ndi na-eke ofufe puta ihu. Otu klaasi ga-aghota ihe iriba ama ahụ; klaasi nke ozo, nke Aizaya kwara dika "otutu," agaghi ahụ ma o bu nu.

Otutu na Ole na Ole

Mgbe ahụ eze gwara ndi odibo ya, Kegide ya aka na ukwu, kpopunu ya, tubakwa ya n'ochichiri nke di n'ez; n'ebe ahụ ka ikwa akwa na ita ikikere eze ga-adi. N'ih na a kporo otutu mmadu, ma o bu naani mmadu ole na ole ka a hoputara. Matiu 22:13, 14.

Ya mere, ndi ikpeazu ga-abu ndi mbu, ndi mbu abukwa ndi ikpeazu: n'ih na a kporo otutu, ma a horo ole na ole. Matiu 20:16.

Ihu na Inu

E nwere ilu ise e mere n'omume n'akwukwo Ezikiel, ma Ezikiel kwukwara ugboro ise nye ndi ndu na ndi mmadu. Ndi ama abuo ahụ na-akowaputa umu agboghọ-amaghi-ama ise ahụ ndi juru "ihu" ma jukwa "inu." Ha juru ihu ma o bu inu ihe omuma a na-amuba mgbe Jisos, onye dika Odum nke ebo Juda, mepere Akara Okwu amuma Ya.

Uwa Ga-ahụ ma Nukota

Unu niile bi n'ụwa, na ndị niile na-ebi n'elu ụwa, lezienụ anya, mgbe O weliri ọkọlọtọ n'elu ugwu; ma mgbe O furu opi, nụnụ ya. Aizaya 18:3.

N'ubochi ahụ, ndị ntị chiri ga-anụ okwu nile nke akwukwọ ahụ, anya ndị isi ga-esikwa n'ochichiri na n'ihè-gbajiri agbaji hụ ụzọ. Aizaya 29:18.

Ndị M m Isi na Ndị Nzuzu enweghi Ihe Omuma

Ruo olee mgbe m ga-ahụ ọkọlọtọ ahụ, ma nū ụda opi ahụ? N'ihia na ndị m bụ ndị nzuzu, ha amatabeghi m; ha bụ ụmụaka na-enweghi uche, ha enweghikwa nghota o bula: ha maara ihe n'ime ime ihe ọjọọ, ma ime ezi ihe ha enweghi amamihe banyere ya. Jeremiah 4:21, 22.

Kpọsaanụ ihe a n'ulo Jekob, kpọsakwa ya n'ime Juda, si, Nurunụ ugbo a nke a, unu ndị mmadụ nzuzu, ndị na-enweghi nghota; ndị nwere anya ma ha adighi ahụ ụzọ; ndị nwere ntị ma ha adighi anụ ihe. Jeremiah 5:20, 21.

Ulo Nnupuisi

Okwu Onyenwe anyi biakwutere m ọzọ, si, Nwa nke mmadụ, i bi n'etiti ulo nnupuisi, ndi nwere anya ihu ma ha anaghi ahụ; ha nwere ntị inu ma ha anaghi anụ: n'ihia na ha bụ ulo nnupuisi. Ezikiel 12:1, 2.

Ya mere, ana m agwa ha okwu n'ilu; n'ihia na, n'agbanyeghi na ha na-ahụ, ha adighi ahụ ụzọ n'ezie; ma n'agbanyeghi na ha na-anụ, ha adighi anụ nke oma, ma o bukwa ghota. Ma amuma Esaias mezuru n'ime ha, nke na-asị, N'inu unu ga-anụ, ma unu agaghi aghota; ma n'ihu unu ga-ahụ, ma unu agaghi amata: N'ihia na obi ndi a aghowo nke siri ike, ntị ha adikwaghi ike inu ihe, anya ha kwa ka ha mechiri; ka o wee ghara ibu na mgbe obula ha ga-eji anya ha hụ, ma jiri ntị ha nū, ma jiri obi ha ghota, ma tugharia, ka M wee gwọọ ha.

Ma ngoziri agozi ka anya unu di, n'ihia na ha na-ahụ; na ntị unu, n'ihia na ha na-anụ. N'ihia na n'ezie asi m unu, na otutu ndi amuma na ndi ezi omume chosiri ike ihu ihe ndi a unu na-ahụ, ma ha ahughị ha; na inu ihe ndi a unu na-anụ, ma ha anughị ha. Matiu 13:13–17.

Uzo Ochie

Otu a ka Onyenwe anyi kwuru, Guzonu n'uzo di iche iche, hukwa, jukwa ajuju banyere uzo ochie ahụ, ebe uzo oma ahụ di, gagidekwa n'ime ya, unu ga-ahukwa izu ike nye mkpuru obi unu. Ma ha sirị, Anyi agaghi agaghari n'ime ya. Ozokwa, etinyere m ndi nche n'elu unu, na-asị, Nuru ụda opi ahụ. Ma ha sirị, Anyi agaghi anụ. Jeremiah 6:16, 17.

Ozi nke 1840–1844

“A ghaghi ime ka ozi niile e nyere site n'afọ 1840–1844 buru ndi di ike ugbo a, n'ihia na e nwere otutu mmadụ ndi tufuru nghota ha. Ozi ndi a ga-eruriri uka niile.

“Kraist sirị, ‘Ngozi diri anya unu, n'ihia na ha na-ahụ; na ntị unu, n'ihia na ha na-anụ. N'ihia na n'ezikwu asi m unu, na otutu ndi amuma na ndi ezi omume achowo ihu ihe ndi unu na-ahụ, ma ha ahughị ha; na inu ihe ndi unu na-anụ, ma ha anughị ha’ [Matthew 13:16, 17]. Ngozi diri

anya ndị ahụ hụrụ ihe ndị ahụ e hụrụ n'afọ 1843 na 1844.”

“E nyere ozi ahụ. Ọ gaghịkwa adịkwa oge ọ bụla e ga-egbu n'ikwughachi ozi ahụ, n'ihu na ihe irịba ama nke oge ndị a na-emezu; a ghaghị imecha ọrụ mmechi ahụ. A ga-arụ nnukwu ọrụ n'oge dị mkpirikpi. N'oge na-adịghị anya, a ga-enye ozi site n'ịchịkọta Chineke nke ga-ebili bụrụ oké mkpu. Mgbe ahụ Daniel ga-eguzo n'òkè ya, ka o nye àmà ya.” Manuscript Releases, volume 21, 437.

Ihe Irịba Ama nke Nnọchibido

E nwere ugboro ise n'akwụkwọ Ezikiel ebe o “mere n'omume” ilu nke ndị mmadụ juru ihu, ma e nwewara ugboro ise o “kwuru okwu” nye ndị ahụ, ndị juru inu. A kpọrọ ndị akaebe abụọ ahụ—ilu e mere n'omume na okwu a kwuru—n'ihu ụmụ agbọghọ ise ndị nzuzu. Otu n'ime ilu ndị e mere n'omume ahụ, nke dị n'isi nke anọ, na-anọchi anya “ihe irịba ama” nke nnọchibido, nke na-adọ aka ná ntị banyere mbibi na-abịa. Ozi Ezikiel bụ ozi a na-ezigara Laodisia.

“Ihe irịba ama” e nyere Laodisia bụ “ihe irịba ama nke nnọchibido,” a na-anọchi nnọchibido nke ụbọchị ikpeazụ anya site n'aka ọtụtụ ndị àmà. Naanị ihe irịba ama e nyere ndị Juu nke ụbọchị Kraịst bụ ihe irịba ama nke Jona, onye na-anọchi anya ilu e mere n'omume banyere ụbọchị atọ n'ime afo nnukwu azụ.

Mgbe ahụ ọfọdụ n'ime ndị odeakwụkwọ na ndị Farisii zara ya, si, Onye Ozizi, anyị chọrọ ihu ihe irịba ama n'aka gị. Ma ọ zara, si ha, Ọgbọ ojọọ na nke na-akwa iko na-achọ ihe irịba ama; ma ọ dighị ihe irịba ama a ga-enye ya, ma e wezuga ihe irịba ama nke Jona onye amụma: N'ihu na dị ka Jona nọ ụbọchị atọ na abalị atọ n'afọ nnukwu azụ ahụ; otu a ka Nwa nke mmadụ ga-adị ụbọchị atọ na abalị atọ n'ime obi ụwa. Matiu 12:38–40.

Ihe Irịba Ama nke Jona

Ihe irịba ama Jona bụ ilu e mere n'omume, nke na-anọchi anya mbilite n'ọnụwụ sitere n'ọnụwụ. Jọn na-anọchi anya otu eziokwu ahụ, n'ihu na a tūbara ya n'ite mmanụ na-esi ọkụ, ma o si n'ime ya pụta ndụ. Daniel n'olulu ọdum na ndị ezi omume atọ n'ọkụ Nebukadneza na-anọchi anya mbilite n'ọnụwụ sitere n'ọnụwụ. Ha niile na-anọchi anya otu narị puku iri anọ na anọ ahụ ndị a kpọtire n'ọnụwụ n'Akwụkwọ Mkpughe isi nke iri na otu.

“Echiche nke Onye nzọpụta laghachiri ugbo a site n'itughari uche banyere oge gara aga na nke na-abịa n'ihu. Mgbe ndị mmadụ nọ na-agbalị ikowa ihe ha hụrụ na ihe ha nūrụ dika mmetụ e mere n'uche ha si dị, nakwa dika ihè ha nwere si dị, ‘Jizọs zara si, Olu a abịaghị n'ihu m, kama ọ bụ n'ihu unu.’ Nke a bụ ihe àmà kasị elu nke Mesaya-ya, ihe irịba ama nke Nna ahụ na Jizọs ekwuola eziokwu, nakwa na Ọ bụ Ọkpara Chineke. Ndị Juu ọ ga-esi n'akaebe a nke Eluigwe dị elu tugharia? Ha jutala Onye nzọpụta otu ugboro, Gịnị bụ ihe irịba ama i na-egosi ka anyị wee hụ ma kwere? E nyewo ọtụtụ ihe irịba ama a na-apughị ịgụ ọnụ n'oge ozi nile nke Kraịst; ma ha mechiri anya ha ma mee ka obi ha sie ike ka a ghara ime ka ha kwenye. Ọrụ ebube kasị elu ahụ nke mbilite n'ọnụwụ Lazaros ewepughị ekweghị ekwe ha, kama o juputara ha n'obi ojọọ ka ukwu; ma ugbo a ebe Nna ahụ ekwuola okwu, ma ha enweghị ike iriọ ihe irịba ama ọzọ, obi ha emeghị ka ọ dị nro, ha ka jukwara ikwere.” Spirit of Prophecy, mpiakọta nke 3, 79.

Lazaos bụ ihe iriba ama nke mbilite n'onwu dika e mere ya n'omume site na Jona n'afọ nnukwu azu ahụ. Olu nke Nna, n'ihe metutara Lazaos a kpolitere n'onwu, na-anochi anya njikota nke Chineke na mmadu, nke bu n'ezie odidi Kraist, onye were anu ahụ mmadu n'ahụ Ya. Njikota nke Chineke na mmadu bu okoloto nke puku mmadu nari otu na iri ano na ano, ma Lazaos bụ ihe iriba ama nke ike mbilite n'onwu nke na-emezu ijikota Onye Okike na ihe e kere eke.

“Site n'ikpolite Lazaros, e duru otutu mmadu ka ha kweere na Jisos. O bu atumatu Chineke na Lazaros ga-anwu ma lie ya n'ili tupu Onye Nzoputa ahụ abia. Ikpolite Lazaros bu oru ebube kasinu nke Kraist, ma n'ihia ya otutu ndi nyere Chineke otuto.” Manuscript Releases, volume 21, 111.

Lazaros duuru ije nke mmeri n'ime Jerusalem, o bukwere “ihe-iriba-ama” di ndu nke mbilite n'onwu nke Jona na-egosi.

“Lazaros, onye ahụ ya hụworo ire ere n'ili, ma onye ugbo a na-anuri onu n'ike nke ibu nwoke di ebube, duuru anumanu ahụ Onye Nzoputa nokwasiri.” The Desire of Ages, 572.

Nbanye mmeri ahụ kwekoro na nzuko ogige Exeter, nke bu mmezu mbu nke ilu ndi amaghi iri ahụ, ya mere o na-eme ka “ihe iriba ama” nke Jona na Lazaros kweko na omega na mmezu zuru okè nke nkwsa ozi ahụ, “Lee, Onye Na-ah Nwanyi Abiawo!”

“A na-akpokari m gaa n'akuko ilu ahụ banyere umu agboghọ iri na-amaghi nwoke, ise n'ime ha bu ndi nwere amamihe, ise kwa bu ndi nzuzu. Akuko ilu a emezuwo ma ga-emezukwa ruo kpomkwem n'akukwo ozi ya, n'ihia na o nwere nnoo itinye puru iche n'oge a, ma, dika ozi nke mmuo ozi nke ato, emezuwo ya ma ga-anogide buru eziokwu nke oge a ruo na njedebere nke oge.” Review and Herald, Ogot 19, 1890.

Jona, Lazaros na Samuel Snow ibia n'oge emechara na nzuko ogige Exeter kwekoro na “ihe iriba ama nke nnochibido” nke Ezekiel. Lazaros duru Kraist banye n'ime Jerusalem n'elu inyinya ibu.

“Bates bu otu n'ime ndi ndu di mkpa n'ogbakọ mkpaghari Exeter (New Hampshire) n'onwa Ogot, 1844, mgbe e gosiputara ‘mkpu ezi etiti abali’ mbu. O mere na Bates bu onye nkwsa a hoputara maka ozi nke ututu ahụ n'ogbakọ mkpaghari ahụ. O no na-ario ndi na-ege ya nti ume ka ha buru ndi kwesiri ntukwasị obi ma na-eji nwayoo na-emesi ha obi ike na Chineke na-anwale ha naani, na ha no n'oge ichere ahụ, na echiche ndi yiri nke ahụ, mgbe Samuel S. Snow bjarutere n'ogbakọ ahụ n'elu inyinya. N'ino odi n'akuku nwanne ya nwanyị, Oriaku John Couch, Snow kwughachiri nkwenye ya na Kraist ga-aputa n'oge ahụ a kara aka. N'ibu onye a kpaliri nke ukwu, Oriaku Couch mere ka ndi na-ege nti tuo ujo site n'ibilite ma kwuputa, ‘Lee nwoke nwere ozi sitere n'aka Chineke!’” Leroy Froom, The Prophetic Faith of our Fathers, volume 4, 549.

N'onwa Eprel, 1521, Martin Luther jiri ugbo inyinya gara Nzuko Diet nke Worms, ebe o juru odinala na omenala ndi popu ma kwuo si, “O gwula ma e mee ka m kwenye site n'igba-ama nke Akukwo Nso ma o bu site n'ezie uche doro anya... enweghi m ike, agaghikwa m alaghachi n'ihe obula m kwuru, n'ihia na o bughị ihe di nchebe ma o bu ihe ziri ezi imegide ako na uche. N'ebe a ka m guzo. Enweghi m ihe ozọ m puru ime. Ka Chineke nyere m aka. Amen.”

Dịka ndị Farisii si gbochie mbata mmeri nke Kraịst, otu a ka ndị ọchịchị popu siri gbochie mbata Luther. Luther wee gbanwee aha ya (akara nke ịka akara), e wee zoo ya ebe nzuzo mgbe ọ nọ na-asugharị Agba Ọhụrụ n'asụsụ German. Igosipụta ya n'ihu Nzuko Worms bụ ihe atụ nke Mkpu Etiti Abalị nke dugara n'iwu ọnwụ sitere n'aka ndị ọchịchị ụka na steeti nke oge ahụ, si otú a burukwa ihe atụ nke iwu Ụka. Mgbe ọnwá iri gachara n'ime nzuzo n'okpuru aha “Junker Jörg,” iyi egwu sitere n'aka ndị ọchịchị agbanweela, nke kacha ukwu bụ nsogbu agha abụọ Charles V, onye ruru arụ, chere ihu. Ihe iyi egwu agha abụọ ahụ bụ France na Islam, na-anọchi anya otu njikọ ajoyo nke socialism na Islam nke taa na-eche mmadụ niile ihu.

“Orụ Chineke n'ụwa na-egosi, site n'ogbo ruo n'ogbo, myiriata putara ihè n'ime mgbanwe ukwu ọ bụla ma ọ bụ ije okpukpe ọ bụla. Ụkpụrụ nke Chineke si emeso mmadụ na-adị otu mgbe nile. Mmegharị ndị dị mkpa nke ugbo a nwere ihe ha na ha hà na nke oge gara aga, ahụmahụ nke nzuko-nsọ n'oge ndị mbụ nwekwara ihe omumụ bara nnukwu uru nye oge anyị ugbo a.” The Great Controversy, 343.

Ịnyinya-ibu nke Lazaros duru bịara Kraịst n'ime Jerusalem, ugbo inyinya nke inyinya dotara wetara Luther gaa Nzuko Diet nke Worms, ma inyinya wetara Snow n'ogbako omumụ Exeter, si otu a gosi inyinya-ibu na inyinya—ha abụọ bụ ndị otu ezinulo “Equidae” n'ime ụdị “Equus”—dị ka ihe ịrịba ama nke ozi nke Mkpu Etiti Abalị.

Nuria onu nke ukwu, ada Zayon; tie mkpu, ada Jerusalem: lee, Eze gi na-abiakwute gi: ọ bụ onye ezi omume, na-enwekwa nzoputa; di umeala n'obi, na-agba inyinya ibu, ee, n'elu nwa inyinya ibu, nwa nke inyinya ibu. Zekaraya 9:9.

Ihe ịrịba ama nke ozi Mkpu Etiti Abalị bụ ịbjarute nke inyinya ibu ma ọ bụ inyinya, ha abụọ bụ akara nke Islam. Ozioma a hoputara nke ezi ozi nke mkpu etiti abalị bịara n'elu inyinya, kwekoro na Kraịst bjarutere n'elu inyinya ibu. A na-akara “nnochibido” nke ụbọchị ikpeazu site n'imezu ihe Ellen White kowara, bụ na a ga-eji “bọlụ oku” tie obodo Nashville.

Gini mere nnochibido ahụ ji malite n'okụ bọl nke Nashville? O bụ n'ihi na a na-anọchi Islam anya site n'inyinya ibu na inyinya n'Okwu amuma nke Chineke?

Smīna

Emperor Nero na-akara mmalite nke ụka Smaina mgbe a kpọrọ obodo Rom oku n'afọ 64. Ụbọchị ahụ na-akara mmalite nke mkpagbu a kpara megide ụka Ndị Kraịst n'ime oge narị afọ abụọ na iri ise nke kwusiri na Iwu Milan n'afọ 313. Nhazi nke onyinyo anụ ọhịa ahụ na-anọchi anya waymark alfa nke na-ebute oge nke na-ejedebe na waymark omega nke akara anụ ọhịa ahụ na-anọchi anya n'iwu Ụbọchị Sọnde nke na-abia n'oge na-adighi anya. A na-amata oge ahụ dika nke malitere site na “iwu di iche iche.”

“O buri na onye na-agu ya chorọ ighota ndi oru a ga-eji ruo oru n'asompi ahụ na-abia n'oge na-adighi anya, naani ihe o ga-eme bu ichoputa akuko banyere uzọ ndi Rom jiri mee otu ihe ahụ n'oge gara aga. O buri na o chorọ ima otu ndi Papist na ndi Protestant jikotara onu ga-esi emeso ndi juru ozizi ha, ka o hu mmuo nke Rom gosiputara n'ebe Ụbọchị Izu Ike na ndi na-agbachitere ya no.”

“Iwu eze, kansul izugbe, na ukpuru-nsọ chọchị ndị ike ọchịchị ụwa kwadoro bụ nzọkwu ndị ememme ndị ọgọ mmuo si n’ime ha ruo n’onodu nsopuru ya n’uwa Ndị Kraịst. Ntuziaka ọha mbụ nke manyere idebe Ụbọchị Sọnde bụ iwu Constantine nyere. (A.D. 321; lee nkọwa Mgbakwunye maka ibe 53.) Iwu a choro ka ndị bi n’obodo zuru ike n’ubochi anyanwu a na-asopuru,’ ma o kwere ka ndị ime obodo gaa n’ihu n’oru ugbo ha. O bụ ezie na, n’eziokwu, o bụ iwu ndị ọgọ mmuo, eze ukwu mere ka a manye ya mgbe o nara Iso Ụzọ Kraịst n’aha naanị ya.” The Great Controversy, 574.

Iwu eze mbụ nke kara akara mgbanwe sitere n’uka Smaina gaa n’uka Pegamos bụ Iwu Milan nke afọ 313. O nochiri anya nzokwu mbụ nke duru gaa n’iwu Sọnde mbụ nke afọ 321. Mbibi nke Jerusalem bụ ihe atụ amuma nke iwu Sọnde, ma ndị akaebe amuma abuo na-akowa nnochibido nke bu ụzọ mbibi ahụ. Nnochibido abuo ahụ, nke nnochibido nke atọ nke Babilon n’afọ 587 BC na nnochibido nke abuo nke Rom n’afọ 70 nochiri anya, na-egosi na akara ụzọ nke na-ebute akara ụzọ nke iwu Sọnde bụ nnochibido amuma.

Nebukadneza gbara Jehoiakim gburugburu n’agha, emesia Jehoiachin, ma n’ikpeazu Zedekaya. Cestius gbara gburugburu n’agha n’afọ 66, ma mezuo ihe-iriba-ama ahụ Jizos nyere nzuko ahụ, dika nnochibido nke atọ nke afọ 587 T.K. nwere ihe-iriba-ama nke onwu nwunye Ezikiel. Akara-uzọ nke na-ebute mbibi Jerusalem bụ nnochibido, o bukwere “ihe-iriba-ama.” Akara-uzọ nke buru ụzọ bịa tupu iwu Sọnde nke afọ 321 bụ Iwu Milan, ebe mgbanwe si n’otu nzuko (Smyrna) nke na-enweghi ikpe omuma bata na Pegamos, ihe nnochianya nke nzuko emebiworo emebi.

Ya mere, Iwu Milan bụ mmalite nke nnochibido amuma, o bukwere ihe iriba ama. O na-akowakwa ebe ngaghari Laodisia nke puku mmadu iri na anọ na puku anọ si agafee banye n’ime ngaghari Filadelfia nke puku mmadu iri na anọ na puku anọ.

Filadelfia na Smaina na-anochi anya naanị uka abuo n’ime uka asaa nke Mkpughe nke a na-enweghi ikpe omuma o bula. Eziokwu a, n’aka nke ozo, na-akowaputa mgbanwe ahụ di ka mgbanwe nke uka na-alu agha ruo n’uka na-emeri emeriri. Mgbanwe ahụ kwekorọ na Iwu Milan, ebe mmeghari nke ubochi ikpeazu nke otu nari puku na iri anọ na anọ ahụ ghoo uka nke asato ahụ, nke sitere n’ime asaa ahụ. Filadelfia na Smaina bukwere naanị uka abuo ahụ na-alu ogo megide ndi na-ekwu na ha bu ndi Juu, ma n’eziokwu ha bu ndi ulo nzuko Setan.

Ihe iriba ama ahụ nke 313 na-adakotakwa na nzuko omuma n’uloikwu nke Exeter, nke mere site n’ubochi 12 ruo 17 nke Ogost, n’afọ 1844. Mgbe nzuko ahụ n’uloikwu kwusiri, ozi ahụ gbasara n’akuku usọ oké osimiri owuwa anyanwu nke United States dika ebili mmiri siri ike, ruo mgbe ụzọ mechiri n’ubochi Oktoba 22, 1844.

“Di ka ebili mmiri ukwu, mmeghari ahụ sara n’elu ala ahụ. Site n’obodo ruo n’obodo, site n’obere ime obodo ruo n’obere ime obodo, obuna ruo n’ebe ndi dipuru adipu n’ime ime ala ka o gara, ruo mgbe a kpaliri ndi Chineke na-eche nche n’uju. Itughari uche n’uzo na-ezighi ezi laa n’iyi n’ihu nkwusa a dika ntu oyi nke ututu n’ihu anyanwu na-awaputa. Ndi kwere ekwe huru ka e wepuru obi abuo ha na mgbagwoju anya ha, olileanya na obi ike wee mee ka obi ha di ndu. Oru ahụ nweere onwe ya puo n’oke gabigara oké ndi ahụ nke a na-egosiputa mgbe niile mgbe mkpali mmadu di ma enweghi mmetuta na-achikwa nke Okwu na Mmuo nke Chineke.

O yiri, n'àgwà ya, oge ndị ahụ nke iweda onwe ala na ìlaghachikwute Onyenwe anyị nke n'etiti Izrel oge ochie na-esochi ozi nke ịdọ aka ná ntị sitere n'aka ndị ohu Ya. Ọ bu n'ime ya njirimara ndị na-akara ọrụ Chineke n'oge ọ bụla. E nwere obere ọñụ dī ukwu nke mmetụta, kama e nwere ịchọcha obi miri emi, nkwupụta mmehie, na ịhapụ ụwa. Ikwadebe izute Onyenwe anyị bụ ibu dī n'obi nke mmụọ ndị nọ n'ọnwụnwụ dī ukwu. E nwere ekpere na-adigide adigide na nraranye zuru ezu nye Chineke.” The Great Controversy, 400, 401.

Imechi ụzọ n'ụbọchị Ọktoba 22, 1844 bụ ihe nnọchianya nke iwu Sọnde nke na-abịa n'oge na-adighị anya, ma ihe ịrịba ama nke butere ụzọ e mechiri emechi nke Ọktoba 22 bụ nzukọ ogige Exeter. Ya mere, nzukọ ogige Exeter kwekọrọ na Iwu Milan. Ọ na-ekwekọkwa na nbata mmeri nke Kraịst.

“Mkpụ etiti abalị ahụ abụghị nke e ji arụmụka buru ya nke ukwu, ọ bụ ezie na ihe àmà nke Akwụkwọ Nsọ doro anya ma buru nke na-ekpebi okwu ahụ kpamkpam. E nwere ike na-akpali akpali so ya, nke kpaliri mkpuru obi. Enweghị obi abụọ, enweghị ajuju. N'oge Kraịst banyere mmeri ya n'ime Jerusalem, ndị ahụ a kpọkọtara site n'akụkụ niile nke ala ahụ iji debe ememme ahụ, gbakọtara n'Ugwu Olive, ma ka ha sonyere igwe mmadụ ahụ na-eso Jisọs, ha nataara mkpali nke oge ahụ, ma nyere aka ime ka mkpụ ahụ bawanye, ‘Ngọzi nādiri onye ahụ nke na-abịa n'aha Onyenwe anyị!’ [Matthew 21:9.] N'ụzọ dī otu a kwa ka ndị na-ekweghị ekwe ndị b́ara nzukọ ndị Adventist—ụfọdụ n'ihì ọchịchọ ịmata, ụfọdụkwa naanị iji kparia—nuru ike na-eme ka mmadụ kwenye nke so ozi ahụ, ‘Lee, Nwoke Akwụkwọ Nsọ na-abịa!’” Spirit of Prophecy, olu nke 4, 250.

Iwu Milan na-akara nnọchibido amụma nke Nebukadneza sere onyinyo ya n'afọ 587 BC na nke Cestius n'afọ 66. Nnọchibido abụọ ahụ butere mbibi Jerusalem n'afọ 586 BC na 70, n'usoro. Nnọchibido Cestius kwusiri, ma afọ atọ na ọkara ka e mesiri, nnọchibido ahụ maliteghariri n'okpuru Titus, si otú a nye oge amụma nke na-amalite site n'aka onye ọchịchị Rom nke alfa ma na-ejedebe n'aka onye ọchịchị nke omega. Afọ atọ na ọkara ahụ na-anọchi anya ịzọda Jerusalem n'okpuru papacy, na iwu Sunday na-abịa n'oge na-adighị anya mgbe a gworo ọnya ya na-egbu egbu nke papacy ma ọ chia ọzọ ruo afọ atọ na ọkara ihe nnọchianya.

Ma ogige ahụ nke dī n'èzí ụlọ nsọ hapụ ya, atụkwala ya; n'ihì na e nyewo ya n'aka ndị mba ọzọ: ha ga-azọkwa obodo nsọ ahụ n'okpuru ụkwu ọnwá iri anọ na abụọ. Mkpughe 11:2.

N'afọ 538, ma e mesia kwa n'oge iwu Sọnde na-abịa, ịzọda Jerusalem n'okpuru ụkwu malitere. E ji afọ 321, mgbe Constantine Onye Ukwu nyere iwu Sọnde mbụ, nọchite anya iwu Sọnde abụọ ahụ. N'afọ 538, e nyere ndị poopu ike ịkpagbu (ịzọda n'okpuru ụkwu) ụka Chineke afọ atọ na ọkara, dika akụkọ ihe mere eme sitere n'oge Cestius ruo n'oge Titus siri nọchite anya ya. N'afọ 538, ndị poopu nyere iwu Sọnde na Kansul nke atọ nke Orleans. Iwu Sọnde na-abịa n'oge na-adighị anya na-egosi mgbe e nyere ndị poopu ike ọzọ ịzọda ụlọ nsọ n'okpuru ụkwu (ịkpagbu).

313 na-akọwa iwu eze mbụ nke dugara n'iwu Sọnde mbụ n'afọ 321. Mgbe ahụ, n'afọ 330, e kewara alaeze ahụ n'amụma n'ọwụwa anyanwụ na ọdida anyanwụ, si otú a na-akara nkwubi-azụ omega nke oge nke abụọ nke mkpagbu ndị paapu nke “ọnwá iri anọ na abụọ” ihe nnọchianya—oge mkpagbu na ịzọ ụkwu n'ala nke malitere n'iwu Sọnde alpha na United States.

Mmụọ-ozị nke atọ sochiri ha, na-ekwu n'oké olu, Ọ bụrụ na onye ọ bụla fee anụ ọhịa ahụ na oyiyi ya ofufe, ma nata akara ya n'egedege ihu ya, ma ọ bụ n'aka ya, Onye ahụ ga-añukwa mmanya nke iwe Chineke, nke a wusara n'enweghị ngwakọta n'ime iko ọnuma Ya; a ga-emekwa ka ọ taa ahụhụ n'ọkụ na nkume sọlfo n'ihu ndị mmụọ-ozị dị nsọ, nakwa n'ihu Nwa Aturụ ahụ: Anwurụ ọkụ nke ahụhụ ha na-arigo ruo mgbe ebighị ebi na mgbe nile: ha enweghịkwa izu ike ehihie ma ọ bụ abali, ndị na-efe anụ ọhịa ahụ na oyiyi ya ofufe, na onye ọ bụla na-anata akara aha ya. Nke a bụ ntachi obi nke ndị nsọ: ebe a ka ndị ahụ nọ, ndị na-edebe ihe Chineke nyere n'iwu, na okwukwe Jisọs. Mkpughe 14:9–12.

Ala Dị Larịi

Nkọwa Latin nke “Milan” putara etiti ala dị larịi. N'etiti ọwụwa anyanwụ na ọdịda anyanwụ, n'afọ 313, Constantine nke ọdịda anyanwụ chorọ njikọ aka ya na Licinius nke ọwụwa anyanwụ. Iwu ahụ nọchiri anya mgbalị ime ka ọwụwa anyanwụ na ọdịda anyanwụ bjakọta ọnụ, ma e kwadoro iwu ahụ site n'alumdi na nwunye nke nkwekorita, mgbe Constantia, ọkara nwanne nwanyị Constantine, luru Licinius. Ma dika alumdi na nwunye nkwekorita mbụ nke Daniel iri na otu n'etiti ndị Seleucid nke ugwu na Ptolemy nke ndịda, alumdi na nwunye ahụ ka e debere ka ọ daa, dika a mezuru ilu ochie ahụ nke na-asị, “ọwụwa anyanwụ bụ ọwụwa anyanwụ, ọdịda anyanwụ bụkwa ọdịda anyanwụ, ma ha abụọ agaghị ezuko ọnụ.”

Afọ “330” ka e gosiputara ozugbo n'ime Daniel isi nke iri na otu, amaokwu nke iri abụọ na anọ, iri abụọ na asaa, na iri abụọ na itoolu. Nke a na-ebute afọ iri na asaa ahụ, site na 313 ruo 330, n'ime ahiri amuma nke Daniel isi nke iri na otu, ma site n'ihe amuma na-achọ n'ike ya, ọ na-akọwaputa alumdi-na-nwunye nkwekorita ahụ nke ọwụwa anyanwụ na ọdịda anyanwụ n'afọ 313 dika ihe yiri alumdi-na-nwunye nkwekorita mbụ dī n'otu isi ahụ.

“Amuma dī n'isi nke iri na otu nke Daniel eruwo nso n'imezu ya kpamkpam. Ọtutụ n'ime akukọ ihe mere eme nke mezuru n'imezu amuma a ga-emegharị ọzọ.” Manuscript Releases, number 13, 394.

Antiochus II Theos, onye chirị site n'afọ 261–246 T.K., wepuru nwunye mbụ ya Laodice I n'akukọ n'ihī Berenice, ada Ptolemy II Philadelphus nke Ijipt. Alumdi na nwunye ahụ bụ akukọ nke nkwekorita udo nke kwusiri Agha Siria nke Abụọ n'afọ 252 T.K. Mgbe Constantine mechara merie Licinius n'afọ 324, alumdi na nwunye ahụ kwusiri, dika alumdi na nwunye Antiochus na Bernice kwusiri, mgbe Laodice, nwunye mbụ ahụ, jiri nsí gbuo Antiochus n'afọ 246 T.K. Alumdi na nwunye ahụ nke gosiri njedebe nke agha Siria nke abụọ, na igbu Antiochus, ma emesia Bernice, nwa ya na ndi Ijipt so ya, gosiri mmalite nke agha Siria nke atọ. Alumdi na nwunye nkwekorita nke afọ 313 kwusiri oge mkpagbu nke ụka Smaina nọchiri anya ya, ma malite oge nkwekorita na ndaba n'ala nke ụka Pegamos nọchiri anya ya.

Alumdi na nwunye ahụ n'mbido akukọ ihe mere eme nke ndi Seleucid bụ ihe nnọchianya nke alumdi na nwunye nkwekorita ahụ n'ogwugwu alaeze Seleucid, mgbe Antiochus the Great nyere nwa ya nwanyị, Cleopatra I, ka ọ bụrụ nwunye Ptolemy V Epiphanes. Alumdi na nwunye ahụ mere na Raphia n'afọ 193 BC, ma njikọ ahụ kwusiri ngwa ngwa, dika alumdi na nwunye nkwekorita mbụ ahụ dī n'etiti eze ugwu na eze ndida kwusirikwa. Alumdi na nwunye nkwekorita nke alfa na

omega nke alaeze Seleucid bu ihe nnochianya nke alumi na nwunye nkwekorita e mesiri kporo aha n'akuko amuma nke Daniel iri na otu, mgbe Octavian nyere nwanne ya nwanyi, Octavia Minor, ka o buru nwunye Mark Antony n'afọ 40 BC. Mark Antony na Octavian no n'asompi ogo maka ike n'elu mpaghara owuwa anyanwu na odida anyanwu nke Rome, nke bidoro n'afọ 44 BC site n'igbu Julius Caesar. E guzobere nkwekorita Brundisium n'oge alumi na nwunye ahụ n'afọ 40 BC, ma afọ asato ka e mesiri, n'afọ 32 BC, Mark Antony gbara Octavia alukwaghim n'usoro iwu, ma kpalite agha Actium n'afọ 31 BC, ebe Mark Antony na Cleopatra abuo ahụ, (Cleopatra ikpeazu kpamkpam ahụ) rutere na njedebe ha.

Nkwekorita alumi na nwunye omega nke alaeze Seleucid webatara Cleopatra mbu, onye nochiri anya Cleopatra ikpeazu, onye usoro omumu ya ghoro njiko gaa na nkwekorita alumi na nwunye alpha amuma nke alaeze Rom n'afọ 40 T.K. Alumi na nwunye nkwekorita ato ahụ nochiri anya alumi na nwunye nkwekorita nke Iwu Milan. Iwu Milan na-akara mmalite nke nnochibido amuma, o na-anochi anya ihe iriba ama amuma, o na-akara mgbanwe site n'ogbakọ ezi omume gaa n'ogbakọ ajo omume, ya mere o na-adaba n'ihe omimi nke onye nke asato sitere na ndi asaa. O na-akara alumi na nwunye nkwekorita nke na-akwusi agha, ruo mgbe igba alukwaghim nke alumi na nwunye nkwekorita ahụ ga-akara mmalite nke agha. N'alumi na nwunye Rom abuo ahụ, igba alukwaghim ahụ na-eme ka idi n'otu nke alaeze ahụ puta. Afọ 313 na-akwa kwa akara nzuko ogige Exeter ebe nkwsa nke ozi nke Mkpu Etiti Abali malitere ma duru gaa n'onu uzo emechiri emechi nke Oktoba 22.

Anyi ga-anogide itule eziokwu ndi a n'isiokwu na-esonu.